ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2025/ № 4,1

Termiz – 2025

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020-yil 19-oktyabrda 1122 raqami bilan ro‘yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko‘chirma va ma’lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko‘chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 28.10.2025
Qog‘oz bichimi: 70x85
Bosma tabog‘i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog‘ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko‘chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko‘chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisod fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY’ATI:

Bekpo‘lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o‘rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas’ul muharrir)
O‘ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Normat Yo‘ldoshev, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Baxtiyor Xolmuxamedov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Asqar Eshmo‘minov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.f.d., dotsent, (PhD) (O‘zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Alibek Omonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To‘raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 28.10.2025
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
https://journaltersu.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ, доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бахтиёр Холмухамедов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Алибек Омонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 28.10.2025
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
https://journaltersu.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV, doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Kholmukhamedov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, PhD (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, PhD (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, PhD (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, PhD (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, PhD (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, PhD (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, PhD (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, PhD (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, PhD (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, PhD (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, PhD (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, PhD (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, PhD (Uzbekistan)
Alibek Omonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, PhD (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

М У Н Д А Р И Ж А

TILSHUNOSLIK

DARVISHOV IBROHIM
Shevalardagi ayrim fonetik-fonologik belgilar
(Janubi-g‘arbiy Namangan qipchoq shevalari misolida) 7

ПАНЖИЕВА НАСИБА НАРМАХМАТОВНА
Теория концептуальной интеграции как
инструмент анализа стилистических приёмов 10

QO‘ZIYEV UMIDJON YANDASHALIYEVICH,
QO‘CHQORALIYEVA FOTIMA ZOKIRJON QIZI
Til kontakti va so‘z o‘zlashuvi muammolari 13

BEGMATOVA GULCHEHRA
«Qush» semantik komponentli idiomalar tadqiqiga doir kuzatishlar 16

QAZAQOVA NOZIMA ABDULBOQIYEVNA,
HAMRAYEVA YORQINOY NABIJANOVNA
Matn kommunikativ-pragmatik tahlilining asosiy tamoyillari 19

SHAMSUDINOVA IKHBOL
Yordamchi so‘zlar bazasini yaratishda reprezentativlikning ahamiyati 23

BABAXANOVA DILAROM AXMATXANOVNA
Nutqda paremiyalarga xos milliy-madaniy konseptlarning ifodalanishi 27

ПАНЖИЕВ НОРМАХМАТ
Теоретические аспекты соотношения фрейма и концепта 31

KULTAYEVA FAZILAT
Hududiy ergonimlarning leksik-semantik tabiati 34

RAXMANOV BOTIR ABDURASULOVICH
Surxondaryo dialektal- etnografik leksikasida turli din va madaniyat belgilari 38

QODIROVA MUKADDAS TOG‘AYEVNA
Biznes diskursini sinergetik yondashuvda o‘rganish masalasi 41

RAHIMOVA ZEBINISO SHOMANSUR QIZI
Jargonlar haqida ba’zi mulohazalar 45

ЗАРИПОВА МАТЛУБА КУЛФИДИНОВНА
Тенденции негативной оценки в узбекских и русских пословицах 48

TURDALIYEV OLIMJON FAYZULLAJON O‘G‘LI
Ogahiy tarjimasidagi «Guliston» asarida qo‘shma fe’llarning berilishi 52

FARMONOVA UMIDA MAXSUTALIYEVNA
«Qisasi Rabg‘uziy» asarida qo‘llangan frazemalarning lingvostatistik
tahlili va keyingi davr tiliga munosabati 55

XASANOVA KAMILA BAXTIYOROVNA
Etnografik leksika va stereotiplar 58

DARVISHALIYEVA MAHLIYO RUSTAMALI QIZI
Mahmud Koshg‘ariy davri turkiy til va hozirgi Namangan
qipchoq shevalari fonetik xususiyatlari 61

МУНДАРИЖА

USMONALIYEV SHAHBOZ
O‘zbek tilshunosligida teonimlarning tadqiqi: muammolar va yechimlar 64

MAMIROVA XAYRINISO KOMILJON QIZI
Birinchi tilni o‘zlashtirishga oid nazariyalar 66

XOLMURODOVA SUMBULA NORMO‘MIN QIZI
Tog‘ay Murod asarlari asosida mualliflik korpusini yaratish asoslari va bosqichlari..... 70

IBRAGIMOV YULDASH MATKARIMOVICH
Qoraqalpog‘iston o‘zbek shevalari leksikasi tadqiqi masalasi 72

ADABIYOTSHUNOSLIK

РЎЗИҚУЛ МУСТАФОҚУЛОВ,
НАФОСАТ САЙФИДДИНОВА,
Икки дарё оқиб ўтди..... 75

SHUKUROV AHAD
Satrlarga sig‘mas so‘zlarim… 81

АМАНЖОЛОВА ДЖЕММА БОЛАТОВНА,
ШАЙМЕРДЕНОВА НУРСУЛУ ЖАМАЛБЕКОВНА
От устной традиции к цифровому архиву: сохранение и популяризация тюркского эпоса в XXI веке… 83

KARIMOV OBIDJON
Alisher Navoiy irfoniy olamining yangicha talqini..... 87

КАДИРОВА ОЛИЯ ХАМЕДОВНА
Литература как пространство идентичности: диалог русской и узбекской малой прозы в постсоветскую эпоху… 90

ПУЛАТОВА САЙЁРА ЮЛДАШОВНА
Проблемы и достижения в переводе «Улисса» на узбекский язык…..... 93

UMAROV BOBOQAND IKROMOVICH,
Xurshid Davron she’riyatida ijtimoiy iztirob va ruhiy yolg‘izlik 97

KARJAVUV G‘OLIB AZAMAT O‘G‘LI
Muhammad Sharif Gulxaniyning masalchilikdagi badiiy mahorati…..... 100

UMARALIYAVA NAFISA QURBONALI QIZI
Zamon va shaxs ruhiyatining obrazlar orqali akslanishi…..... 104

BERDIBOYEV ULUG‘BEK SOATBOY O‘G‘LI
Tipologik talqin: adabiy tafakkur, poetik idrok, matn stlistikasi munosabati… 107

DUYSENBAYEV OLIMJON ISMAILOVICH
Romanda syujet va xarakter dinamikasi… 109

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2025; 10
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

ETNOGRAFIK LEKSIKAVA STEREOTIPLAR

Xasanova Kamila Baxtiyorovna,
Termiz davlat universiteti
Ingliz tili va adabiyoti kafedrasi o'qituvchisi

Zamonaviy dunyoda tillar doimiy ravishda bir-biridan leksik birliklarni o'zlashishini talab qiladilar. Bu, albatta, globallashuv jarayoni bilan bog'liq. Ushbu lingvistik ta'sir ko'pincha etnografik so'z boyligini o'z ichiga oladi. Har bir til asosida tashkil etilgan milliy madaniyat va an'ananing manbasi har bir millatga xos bo'lgan etnografik xususiyatlar, shuningdek, etnografik lug'atda aks ettirilgan lingvomadaniy xususiyatlaridir.

Jamiyat rivojlanishining barcha bosqichlarida til xalq va ularning madaniyati bilan uzviy bog'liqdir. Til xalqlarning moddiy, ma'naviy va axloqiy madaniyatining elementlarini aks ettiradi. Etnografik so'z boyligi turli matnlarda qo'llaniladi va bir nechta funksiyalarni bajaradi. Boshqa mamlakatlarning hayoti, madaniyati, urf odati haqida talqin qilishda – ular ekvivalent bo'lmagan tushunchalarni keltirib chiqaradi.

Dunyoning lingvistik suratida etnografizmlar haqida ilk fikrlar E. Gumboldt va B. Uorf asarlarida uchraydi.

T.V.Jeribilo asarlarida etnografiya uchun quyidagi tushunchalar mavjud: «Etnografiya – bu kundalik hayot va iqtisodiyotning birodarlari yoki kontseptsiyalar –g bu tilda o'xshash narsalarning nomi deb ta'riflagan[1].

Ojegovning lug'atida quyidagi tavsifni ko'rishimiz mumkin: «Etnografik haqiqatni anglatadi, ya'ni ma'lum bir odamlarning hayotining o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liq hodisa yoki ifoda» [2].

V.Yu.Mixalchenko bu so'zga quyidagi tavsifni beradi - «Etnografizm - bu etnografik xususiyatlar, tavsiflar, tafsilotlarning mavjudligi, an'anaviy xalq hayotining aksi deb fikr yuritgan .[3]

Etnografik leksika - bu ma'lum bir xalqning milliy madaniyati belgisi bo'lgan so'zlardir. Ushbu leksik birliklar odamlarning asosiy xususiyatlarini aks ettiradi, ularni boshqa xalqlardan ajratib ko'rsatishda va ularni milliy kimligini ifoda etish nuqtai nazaridan boshqa so'zlardan ajratiladi. O'tmish va hozirgi, turmush tarzi, xalqning hayoti, madaniyati, ijtimoiy munosabatlari etnografizmlarda aniq ko'rinadi.

Bunday so'zlar lug'atni boyitib, madaniyatlararo tushunishni rivojlantirsa, stereotiplar noto'g'ri tushunilgan bo'lsa, noto'tog'ri tushunchaga olib kelishi mumkin. Bu ayniqsa, tillarni o'rganish jarayonida, talabalarning madaniyat va tilning idroklari buzilgan g'oyalar asosida shakllanishiga olib keladi.

Keling, ba'zi madaniy stereotiplarga ega bo'lgan, ba'zi etnografizmlarga misol keltiraylik.

Masalan: **Palov –** ko'pchilikda yagona milliy ovqat deb hisoblanadi vaholanki o'zbek oshxonasi taomlari bilan juda boy hisoblanadi. Пр.: *And at the same time such Uzbek dishes as palov, sho'rva ,mastava appearing the tables of the people from other countries*[4].

Baxshi har doim ham qo'shiqchi sifatida emas, balki juda dono inson sifatida ham ma'noni anglatadi. Ex: *Art bands bahhi (uzbek singer narrator),lapar and ulan singers from all regions of country get ready for the event*[5].

Choyxona – an'anaviy hayot tarzining timsolidir, ammo bugungi kunda ham eski va zamonaviy formatlarda uchraydi: *While thinking about the country of Uzbekistan foreign tourists imagine Samarkand, Bukhara mosques with blue mosaic, chaykhanas and endless bazaars full of various vegetables* [6].

Pab «Britaniya» Britaniya bo'sh vaqtining ramzi, garchi hamma ingliz xalqlari pablarga vaqt o'tkazmasa ham. Пр.: *and it is an inn (or «pub» as we might call it) and I am inspired this week to praise the «**caravanserai»** because it is where we all met in the age before steamships and aircraft* [7].

Bunday so'zlar o'zlarining madaniy nuqtai nazarini tushunmasdan o'zlashsa, u stereotiplarning shak-

[1] Жеребило, Т. В. (2010). Словарь лингвистических терминов. – Назрань: Пилигрим. – С. 70.
[2] Ожегов, С. И., & Шведова, Н. Ю. (1964). Толковый словарь русского языка. – Москва: Высшая школа. – С.-174.
[3] Михальченко, В. Ю. (2006). Словарь социолингвистических терминов. – Москва: Институт языкознания РАН.
[4] U. T № 14 (338)2013 p.7
[5] U. T № 24 (405)2014 p.7]
[6] U.T №40 (384)2013 p.8]
[7] Independent 26 July 2010)

llanishiga hissa qo‘shadi. Bunday madaniy stereotiplarning ta’siri turli omillarga ta’sir qilishi mumkin, masalan:

Motivatsiya - tilni tanlash turli madaniy tasvirlarga ta’sir qilishi mumkin. O‘sha tilda so‘zlashuvchilar haqidagi salbiy stereotiplar bu tilni o‘rganishni istakga ta’sir qiladigan madaniyatga yoqmasligi yoki qiziqish yo‘qligiga olib kelishi mumkin.

Madaniyatni yuzaki tushunishga stereotiplar to‘liq tilni bilish uchun juda muhim bo‘lgan madaniy voqeliklarni chuqur tushunishga xalaqit beradi.Tushunmovchilik va nizolar stereotiplar haqiqat bo‘lmagan ma’lumotlarga olib keladi, bu esa turli tushunmovchiliklarni keltirib chiqaradi.

Boshqa madaniyatlarni idrok etishga ta’sir qilish madaniy sezgirlikni pasaytiradi va odamlar madaniyatni stereotiplangan g‘oyalar asosida hukm qilishni boshlaydilar.

Munosabat va tarafkashlik - stereotiplarning prizmasi orqali ona tilida so‘zlashuvchilarni idrok qilish tushuniladi.

Media etnografik so‘zlar tasvirlarini shakllantirishda ommaviy axborot vositalari muhim rol o‘ynaydi. Filmlar, reklama va ijtimoiy media ko‘pincha madaniy hodisalarni soddalashtiradi. Media etnografik leksikani o‘zgartirishning kuchli vositasi bo‘lib, u mahalliy voqelikni global madaniy almashinuv elementlariga aylantiruvchi kuchli vositasiga aylanmoqda.

Boshqa madaniyatlarga qiziqish ortib bormoqda shuningdek, madaniyatlararo aloqani mustahkamlash ommaviy axborot vositalarining ijobiy tomonlaridan biri hisoblanadi.

Ijobiy tomonlar bilan bir qatorda, salbiy tomonlarga ham ega, masalan: dastlabki ma’noni soddalashtirish va stereotiplarning shakllanishi hisoblanadi.

Stereotip, stereotiplangan odamlar, voqealar yoki hodisalarning fenomeni, madaniy stereotiplardan hosil bo‘ladi. Madaniy stereotiplar quyidagi vazifalarni bajaradi:

- Boshqa madaniyatlar va xalqlar haqidagi ma’lumotlarni idrok etish.
- madaniy o‘ziga xosligini bilish.
- boshqa madaniyat vakillarining xatti-harakatlarini aniqlash.

Madaniy stereotiplar ham salbiy xususiyatlarga ega bularga:

- kamsitish.
- Madaniyatni xolisona tushunishda kamchilik.
- madaniyatlararo nizolar va tushunmovchiliklar.

Stereotiplardan qochish uchun tanqidiy fikrlash, kontekst so‘zlarni o‘rganish, haqiqiy materiallardan foydalanish va madaniy almashinuvni rag’batlantirish juda muhimdir. Ingliz tilini o‘rgatayotganda o‘qituvchi o‘rganilayotgan tilde so‘zlashuvchilarning hayoti va madaniyatini ochadigan turli xil materiallar, kitoblardan foydalanishi mumkin. Masalan, taniqli britaniyalik mualliflar tomonidan yozilgan «Watching English» kitobi inglizlar madaniyatini o‘rganishda juda foydali hisoblanadi. Ushbu kitob ingliz xalqlari hayotning turli jihatlari, masalan, xulq-atvor, ob-havo, hazil va hokazolar haqida batafsil tavsiflaydi. Bu kitobda choyning ahamiyatini tavsiflovchi parchadan keltirib o‘taylik:

«*Tea is still believed, by English people of all classes, to have miraculous properties... This magical drink can be used equally effectively as a sedative or stimulant, to calm and soothe or to revive and invigorate*».

Tarjimasi: «Inglizlarning barchasi choyning mo‘jizaviy xususiyatlariga ishonishadi ... Bu sehrli ichimlik, tinchlantiruvchi yoki stimulyator sifatida, qalbga tiklanish yoki jonlantirish uchun bir xil darajada samarali ishlatiladi» [1].

O‘zbek madaniyati, hayoti va to‘g‘ri tushunish, taniqli antropolog Shoir To‘raev tomonidan o‘zbek xalqining madaniyati haqida kitob foydali bo‘lishi mumkin. Kitob o‘zbek xalqining urf-odatlari, urf-odatlari, marosimlari va kundalik hayoti haqida keng qamrovli sharhni o‘z ichiga oladi. Bu madaniy me’yorlarni, aloqa va ijtimoiy va oilaviy tuzilmalarga ta’sir qiladigan madaniy me’yorlarni tushuntiradi.

«Madaniy tadqiqotlar asoslari» kitobi A.E.Peskov va E.A.Klinin rus madaniyati, shu jumladan an’analar, urf-odatlar va xulq-atvor normalarining asosiy jihatlarini qamrab oladi va qadimiy rus madaniyatidan hozirgi kungacha Rossiya madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish bo‘yicha muntazam g‘oyani taqdim etadi. Rossiya jamiyatining madaniy idorasini tashkil etuvchi an’analarga, milliy mentalitet, ma’naviy qadriyatlar va belgilarga alohida e’tibor qaratililadi [2].

Etnografik so‘zlar yoki etnografizmlar madaniyatlararo aloqaning muhim tarkibiy qismidir. Ular o‘ziga xos bo‘lgan odamlarning madaniyat, turmush tarzi, urf-odatlari va dunyoqarashi, madaniyatning noyob elementlarini, ularning kimligini aniqlashning chuqur tomonlarini ochib beradi. Bunday so‘zlar to‘g‘ri ishlatilganda, uning ma’nolari kengayish, madaniyatlararo kompetentsiyani rivojlantirish va bardoshlilikni rivojlantirishga yordam beradi. Biroq, etnografizmlarning noto‘g‘ri yoki yuzaki ishlatilsa, o‘quv muhitida nafaqat o‘zlarining haqiqiy ma’nosini buzilishi madaniy stereotiplarni ham shakllanishi mumkin. Bu, o‘z navbatida, odamlarning madaniyati noto‘g‘ri shakllanishiga va samarali madaniyatlararo munosabatlarga ega bo‘lishga to‘sqinlik qilishi mumkin. Shu sababli, tal-

[1] K.Fox. Wat ching the English: The Hidden Rules of English Behaviour. 2nd ed. – London: Hodder & Stoughton, 2014. – P. 316.
[2] Песков, А. Е., & Кленина, Е. А. (2003). Основы культурологии: русская культура. – Волгоград: ВолгГАСУ-С.132.

abalar nafaqat bunday so‘zlarni yodlab olishi, balki ularning madaniy chuqurligini, kontekstini va tarixiy ahamiyati haqida tushunchaga ega bo‘lishi kerak.

Shunday qilib, lingvistik va madaniy xilma-xillikka hurmat va ongli munosabatni rivojlantirish chet tillarini o‘rganish jarayonida ustuvor yo‘nalish bo‘lishi kerak.

Rezyme: Ushbu maqolada etnografik leksika tushunchasi, shuningdek ularda, madaniy stereotiplarning ta’siri ko‘rib chiqiladi. Etnografik so‘zlarga qisqacha tavsif beriladi, bu so‘zning misollari turli lingvistlar ishida, shuningdek, boshqa o‘zlashma so‘zlardan farqi aytib o‘tiladi. O‘zbek, rus va ingliz tillarida etnografik leksika bilan bog‘ liq bir necha so‘z tahlil qilinadi va ularning ma’nosi boshqa xalqlar tomonidan qanday qilib buzilishi mumkinligini tahlil qilinadi. O‘zbek, ingliz va rus madaniyatlarining misollariga asoslanib, stereotipik bo‘lgan aniq so‘zlar va tasvirlar oshkor bo‘ladi. Bu ishda bu holat qanday oqibatlarga olib kelishi aytilgan.Bu so‘zlar aks ettiruvchi bir qator misollarda keltirilgan. Ushbu muammolarni maqolada hal qilish uchun ommaviy axborot vositalarining bunday stereotiplar tarqalishidagi o‘rni haqida to‘xtalib o‘tilgan, shuningdek, turli materiallar yordamida mu muammoni bartaraf etish yo‘llariga alohida e’tibor beriladi. Bundan tashqari, maqola uch tilda bir nechta taniqli kitoblar haqida aytib o‘tilib, ulardan har birining millat madaniyati va hayotini o‘rganish uchun muhimigi haqida to‘xtalib o‘tilgan.

Resume: This article considers the concept of ethnographic vocabulary also, the influence of cultural stereotypes on them. A brief description of ethnographic vocabulary is given, examples of this word are given in the work of various linguists as well as, their difference from other blessed words. A few words related to ethnographic vocabulary in Uzbek, Russian and English are analyzed and how their meaning can be distorted by other peoples. Based on examples from the Uzbek, English and Russian cultures, specific words and images that have become stereotypical are revealed. In this work, it explains in detail what consequences incorrect thinking about that and whether other culture are given as an example of a number of factors that reflect them. To solve these problems in the article, special attention is paid to the role of media in the spread of such stereotypes, as well as ways to overcome the surface approach to learning the language using various materials. In addition, the article provides examples of several famous books in three languages that are advisable to study the culture and life of each of them.

Резюме. В данной статье рассматривается понятие этнографической лексики также, влияние культурных стереотипов на них. Даётся краткое описание этнографической лексики, приводится примеры данного слова в работе различных лингвистов а также, их отличие от других заимствованных слов. Анализируется несколько слов, относящихся к этнографической лексике в узбекском, русском и английском языке и как их значение могут искажаться у других народов. На основе примеров из узбекской, английской и русской культур раскрываются конкретные слова и образы, ставшие стереотипными. В данной работе подробно объясняется какие последствия несут неправильное мышление о той и ли иной культуры, приводятся в пример ряд факторов, отражающих на них. Для решения этих проблем в статье особое внимание уделяется роли медиа в распространении таких стереотипов, а также предлагаются пути преодоления поверхностного подхода к изучению языка с помощью различных материалов. Кроме того в статье приводится примеры нескольких известных книг на трех языках которые целесообразно направлены на изучения культуры и быта каждого из них.